

РОЗДІЛ 5

МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Аверочкіна Т. В.

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИБЕРЕЖНІ МОРСЬКІ ВОДИ»

В практиці міжнародного співробітництва, науковій періодиці нерідко зустрічається поняття «прибережні морські води», проте не визначається його зміст, не визначається які саме простори слід відносити до категорії таких вод. Звернемося до практики визначення цього поняття діючим законодавством України, міжнародними морськими угодами та національними законодавствами зарубіжних держав.

На сьогодні діюче законодавство України не містить нормативно-правового закріплення цього поняття, але деякі нормативно-правові акти використовують його. Наприклад, у Технічному регламенті прогулянкових суден, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 9.11.2011 р. № 1147 цей термін вжито у п. 7., де, зокрема, зазначено, що «за конструкцією судна поділяються на такі класи:3) клас С – прибережний – судна, розраховані на плавання в прибережних водах, великих затоках, естуаріях, озерах та річках, у яких можуть спостерігатися вітер силою до шести балів і хвилі заввишки до 2 метрів; 4) клас D – для захищених вод – судна, розраховані на плавання в прибережних захищених водах, малих бухтах, малих озерах, річках і каналах, у яких можуть спостерігатися вітер силою чотири бали та хвилі заввишки до 0,3 метра, наприклад, від суден, що проходять поруч».

Закон України від 08.07.2011 р. «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» у ст. 48 передбачає, що «класифікація суден флоту рибної промисловості, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, здійснюється залежно від району плавання та висоти мінімального надводного борту, а саме: судна 4 району плавання – судна з висотою мінімального надводного борту не менше 0,5 м, які експлуатуються у

відкритих для судноплавства рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) – річках, відкритих частинах водосховищ, прибережних частинах Азовського та Чорного морів (20 миль від берега)».

Ч. 1 ст. 5 Закону України від 4.11.1991 р. «Про державний кордон України» визначає, що «до територіального моря України належать прибережні морські води шириною 12 морських миль, відлічуваних від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, які з'єднують відповідні точки».

Закон України від 16.05.1995 р. «Про виключну (морську) економічну зону України» визначає, що «морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України».

Проект Закону України «Про внутрішні води, територіальне море та прилеглу зону України» № 2605 від 30.12.2002 р. зазначає (за аналогією із Законом України «Про державний кордон України»), що «до територіального моря України належать прибережні морські води в Чорному і Азовському морях завширшки 12 морських миль, відлічуваних від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на островах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, які з'єднують відповідні точки, а також води української частини Керченської протоки, за винятком вод, визначених статтею 1 цього Закону».

Конвенція ООН з морського права 1982 р. у більшості статей живає термін «прибережна держава».

В правознавчій літературі знаходимо: «берегове море», що розглядається як територіальне (В. П. Голубев), «прибережні моря», до яких відносяться «територіальні та внутрішні морські води» (А. Т. Уусталь), «прибережні води», що розглядаються як територіальне море (Т. Б. Тихомирова). Тут слід також згадати про доволі часто використовуваний в сучасній правознавчій літературі термін «прибережна зона».

Юридичний зміст поняття «прибережна зона» має ключове значення у концепції комплексного прибережного управління. Світовим Банком прибережна зона визначена як «район зустрічі суші з океаном, що охоплює як навколишнє середовище біля берегової лінії, так й прибережні води, що примикають до неї». У Декларації «Порядок денний на XXI століття», прийнятої на Конференції

ООН з навколишнього середовища і розвитку (1992 р.), зазначено, що морське середовище включає «океани, все моря та прилеглі до них берегові смуги». Разом з тим, за змістом Конвенції ООН з морського права 1982 р., морське середовище не включає в себе берегову смугу. Хоча в Конвенції 1982 р. немає визначення терміну «морське середовище», зі змісту її частини XII «Захист і збереження морського середовища» випливає, що морське середовище протиставляється й суші, й прісноводним об'єктам, що знаходяться на суші, у тому числі рікам. Як відзначають автори коментаря до Конвенції 1982 р., термін «морське середовище» охоплює «всі частини океанського простору, як в межах національної юрисдикції, так й за такими межами». З аналізу визначень цього терміна, запропонованих на III Конференції з морського права, також випливає, що у держав-учасниць не було наміру розширено тлумачити термін «морське середовище», поширювати його на берегову смугу.

Згідно з висновком Всесвітньої конференції з берегів прибережна зона – це «географічно окреслений район», який характеризується концентрованою взаємодією прибережного навколишнього середовища і відповідними природними і створеними людиною структурними системами». За висновком Комісії США з морських наук, інжинірингу і ресурсів прибережна зона – це «та частина суші, на яку море впливає в силу своєї близькості, і та частина моря, на яку суша впливає в силу своєї близькості». Відповідно до прийнятого у 1972 р. в США Закону про управління прибережною зоною прибережна зона означає «прибережні води (включаючи землі, які вони омивають і які вони покривають) та узбережжя, що примикає (включаючи води, що знаходяться в межах такого узбережжя та під ним), які значною мірою впливають один на одного». Поняття «прибережна зона» також включає в себе острови, проміжні та перехідні райони, низини, затоплювані солоною водою, ділянки суші, яких досягає морська волога, а також узбережжя між лініями припливу і відпливу. Ця зона простягається в бік суші від морського узбережжя, наскільки це необхідно для контролю над узбережжям, використання якого суттєво впливає на прибережні води, а також для контролю за тими географічними районами, на яких може негативно позначатися підняття рівня води в океані або які є вразливими в цьому плані. Прибережні води для цілей Закону означають: а) в межах Великих Озер – води, що знаходяться під юрисдикцією США, включаючи порти, рейди, райони естуаріїв,

бухти, мілини, болота, б) в інших районах – води, які омивають узбережжя, в яких міститься вимірنا кількість або відсоток морської води, у тому числі протоки, затоки, лагуни, заболочені рукава заток, ставки, дельти.

Рішенням Комітету міністрів Ради Європи в рамках реалізації Загальноєвропейської стратегії біорізноманіття та ландшафтів «Прибережні і морські екосистеми» була сформована у 1995 р. Група спеціалістів із захисту прибережних районів. Ця Група запропонувала, зокрема, щоб Рада Європи зробила кроки з розробки проекту Модельного закону про стале управління прибережними зонами, який визначив би зміст концепції прибережного управління. Відповідно, у 1998 р. був розроблений і виданий такий проект, а також проект Загальноєвропейського кодексу поведінки в прибережних зонах. У попередньо посланій цим документам довідці Комісії європейських співтовариств надане визначення, відповідно до якого прибережна зона – це «смуга сухопутної та морської території, що має різну ширину в залежності від природних умов і потреб управління. Природні прибережні системи та райони, в яких людина в своїй діяльності використовує прибережні ресурси, можуть поширюватися за межі територіальних вод і вглиб суші на декілька кілометрів».

Вважаємо за доцільне віднести до категорії «прибережні води» ті морські простори, на які розповсюджується суверенітет прибережної держави, або де діють її суверенні права (внутрішні води, територіальне море, прилегла зона, виключна економічна зона).

Горчаков С. В.

Вице-президент ОО «Коллегия юристов морского права Украины»

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ РЕЖИМ РЕГУЛИРОВАНИЯ СУДОХОДСТВА И ЗАДАЧА РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО СУДОХОДСТВА

Международно-правовой режим регулирования судоходства базируются, в основном, на положениях международных многосторонних соглашений. Среди этих многосторонних соглашений можно назвать Конвенцию ООН по морскому праву (1982 г.), международные конвенции, принятые в рамках Международной морской организации.